

MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET A BODROGKÖZ KULTÚRÁJÁÉRT

Az 1995-ben létrejött Bodroγκözi Művelődési Szövetség tevékenységét a Duna Televízió 1998 júniusában mutatta be riportműsorában. Az elhangzott beszélgetéseket Dunai Andrea készítette. Itt az interjúk rövidített és szerkesztett változatát adjuk közre.

Dankó Katalin – a Bodroγκözi Művelődési Egyesület vezetője

– *Mi volt a célja az egyesület megalakításának?*

– Az egyesület megalakításához az a felismerés vezetett minket, hogy a Bodroγκöz lecsúszóban van. Ez egy zárt földrajzi egység, amelyet Trianon kettészakított, kisebb része Szlovákiához tartozik. A magyarországi Bodroγκöz ugyanúgy távol van Budapeستől, mint a szlovákiai rész Pozsonytól, a problémák pedig az egész területen ugyanazok. Mára a tájegység a perifériára szorult, lakossága a hatvanas évektől rohamosan csökkenni kezdett. Úgy gondoltuk, hogy megmentéséhez elsősorban a szellemi erőket kell összpontosítani.

– *Mi történt a több, mint két év alatt?*

– Megszerveztük a polgármesterek találkozóját, hogy népszerűsítsük az egyesület elképzeléseit, felhívjuk a figyelmet arra, mennyire gazdag ez a vidék néprajzi, régészeti, művészeti szempontból, mi mindent kellene megmenteni. Elvállaltuk többek között a műemlékek felmérését. Megindult a kutatás a borsi kastély megmentéséért. Számunkra fontos, hogy Pozsony is figyeljen ránk, ne csak a „magyarok ügye” legyen mindez. Közös kutatást szervezünk szlovák és magyar régészek, építészek közreműködésével, akik nyáron kezdik meg a kastély feltárását. Egy közös programmal akár Brüsszelben is pályázhatunk, így készülhetnek tervek a kivitelezésre, és beindulhatna a műemléki helyreállítás.

– *Van-e az egyesületnek saját kasszája?*

– Nagyon kevés pénzzel gazdálkodhatunk. Nem vagyunk országos szervezet, kevés a tagság, a tagdíj is jelképes. Azt tudjuk tenni, hogy pályázunk. Minden lehetőséget megragadunk, így a kastély helyreállításához szükséges felmérések is megyei és központi támogatással zajlanak. A Bodroγκöz bibliográfiát is sikeres pályázat eredményeképp tudtuk létrehozni.

– *Kikből áll a tagság?*

– Egyelőre bevontuk a volt polgármestereket, néprajzosokat, akik elkerültek innen, de valamilyen szállal kötődnek a tájegységhez. A tagság másik része az itteni polgármesterekből áll. Most szeretnénk az itt élőket minél inkább bevonni, ezért falurendezvényeken próbáljuk népszerűsíteni az egyesületet. Ez mindaddig nehéz lesz, amíg az emberek napi megélhetési gondokkal küszködnek. A megoldást mi nem az elzárkózásban vagy elvándorlásban látjuk. Egymás kezét kell megfogni. Ezért is fontos például, hogy a királyhalmeci polgármester eljött a találkozóra és kulturális és gazdasági kapcsolatokat talált.

– *Milyen álmai vannak, mint egy fiatal egyesület vezetőjének?*

– Ez nem álom. Mindig a realitások talaján állok. Az, hogy mi itt maradtunk Északkelet-Magyarországon, mindennél nagyobb bizonyító erő. Itt akarunk tenni, és tudatosítani akarjuk, hogy a Zemplént, a Bodroγκözt meg kell menteni, mert ez valaha kulturális központ volt. Úgy véljük, hogy ez a hármashatár tagoltság, ami ma hátrány, egyszer előnye lesz ennek a régi-

ónak. Az itt élő magyarságot meg tudjuk mutatni Európának. Az a lényeg, hogy megismerjék múltjukat, találják meg a kapaszkodókat és az értékeiket mentsék meg, akár természeti, akár kulturális értékről van szó.

Tamás Edit – társadalomkutató

– *Kezembem tartok egy adatlapot. Miért volt szükség a kutatásra?*

– Népeség- és település-kutatással foglalkozom. Úgy gondoltam, hasznos lenne megkérdezni a Bodroγκ és a határ két oldalán élő embereket, hogyan is gondolkodnak a XX. század végén az életükről, a jövőről. Ezen a területen adott a nemzetiségi kérdés, hiszen magyarok és szlovákok élnek együtt, a határmentiség, a Kárpátok eurorégió kérdése, a gazdasági elmaradottság, a periféria. Érdekelt, hogy a helyiek milyen lehetőségeket látnak a felemelkedésre. Tíz település (öt magyar és öt szlovákiai) lakóit kérdeztük, egy-egy város is szerepelt a felmérésben, Királyhalmec és Sárospatak. Érdekes válaszokat kaptam, meglepően őszinték voltak az emberek. Nem nagyon bíznak a felülről jövő kezdeményezésekben, az elmúlt évek tapasztalatai arra tanították őket, hogy csak magukban bízzanak. A nagy szölamokat, amelyeket naponta hallanak a sajtóból, a rádióból, a politikusoktól, ne higgyék el első hallásra. A válaszokat befolyásolta az is, hogy a megkérdezettek milyen messze élnek a határtól. A periférián és az elmaradott területeken egyre romlanak az életkörülmények. A kilábalás lehetőségét egyszerű dolgokban látják. Szerintük csak a mindennapi életlehetőségek megteremtése után lehet a kulturális lehetőségek javításáról beszélni.

Barati Attila – Pácini polgármestere

– *A pácini polgármesteri hivatal megalakulása óta támogatja a Bodroγκözi Művelődési Egyesületet. Miért fontos ez az ügy Önöknek?*

– A Bodroγκöz az első kis térség a Kárpát-medencében, ahol a honfoglalók keresztülmentek. Ezért is kötelességünk ápolni a helyi kultúrát és minden erőnkkel erre törekszünk. 1994-ben és 1997-ben megrendeztük az első és a második Bodroγκözi Napok rendezvénysorozatát. Szlovák–magyar árubemutatót, kiállítását, vásárt és határ menti ökumenikus találkozót szerveztünk. Ezt egészítették ki sport- és egyéb programok, kulturális csoportok fogadása.

1995-ben sikerült megnyitnunk a pácini–nagykövesdi határátkelőhelyet. Testvérek, sógorok gyakorlatilag nem tudtak kapcsolatot tartani korábban. Most arra törekszünk, hogy minél több közös rendezvényt tudjunk szervezni a szlovákiai magyarokkal.

– *Milyen terveik vannak?*

– Legnagyobb tervünk egy régészeti kutatás a közeljövőben. Honfoglalás-kori leletek vannak a környéken, amelyek további kutatásokat igényelnek.

Nagy Géza – a pácini kastélymúzeum vezetője

1987. október 26-án nyílt meg a pácini kastélymúzeum, engem szemeltek ki a vezetésére. 1989-ben indítottunk egy sorozatot *Bodroγκözi füzetek* címmel a térség néprajzáról. Eddig tizenegy szám jelent meg.

– *Milyen témákkal foglalkozott eddig a sorozat?*

– Az első füzet „Bodroγκözi történetek”, melyben a Bodroγκözről szóló irodalmi anyagot gyűjtöttem össze. Olyan olva-

sőkönyvet akartam összeállítani, amelyből jobban megismerhetik lakóhelyüket az olvasók.

– *Mennyire gazdag a Bodroglók szellemi hagyatéka?*

– Óriási a Bodroglók néprajzának gazdagsága. A múlt század végén Kántor Mihály kezdte gyűjteni a néprajzi emlékeket, magam pedig a bodroglóki népmesékkal foglalkozom. Ennek előzménye Balassa Iván gyűjtése.

– *Az egyesület segítségével több esélye van a kutatásra?*

– Az biztos, hogy szükség van az egyesületre. Sokan ebben az országban azt sem tudják, mi az hogy Bodroglók. Az egyesület azzal a céllal alakult meg, hogy a térség közművelődését elősegítse. A most készülő kiadványt is közös kiadásban jelentetjük meg. Az egyesület össze tudja fogni a tagságot és könnyebben tud pénzt előteremteni.

Hajdu Jenő – a II. Rákóczi Ferenc Alapítvány vezetője

– *A Rákóczi-kastély udvarán állunk. Mi történt ezzel az épülettel, hiszen borzalmas állapotban van?*

– Ennek hosszú a története, röviden elmondom. A várkastély a XII. századból származik, IV. Béla király építtette. Eredetileg földszintes volt, zárt udvarral. Két bejárata volt, a déli és a nyugati. Vizesárok vette körül, két emelő híddal. Sok gazdát cserélt. I. Rákóczi György házasság révén kapta meg a várkastélyt, amelyre a Rákócziak még két emeletet húztak. A második emelet tűzvész során leégett, és nem került felújításra. A várkastély a XVII. században élte fénykorát, mikor itt született a fejedelem 1676. március 27-én. I. Rákóczi Ferenc még láthatta a fiát, de négy hónap múlva megsebesült és meghalt. A szabadságharc leverése után a Habsburgok elrendelték a várak lebontását. A borsi várkastély sem volt kivétel. Az 1938-as évet úgy érte meg, hogy az eredeti épületből már csak egy L alak volt meg, az árkádok, boltíves folyosók már nem léteztek. 1938 előtt a kastélyban szarvasmarhát tartottak, az emeleti részt takarmány raktározására használták. Ezután a vármegyék adományából lett felújítva. Az emeleti szobákat berendezték, és ez Rákóczi Múzeumként működött egészen a háborúig. Hat éves koromban sikerült egyszer és utoljára látnom az eredeti tárlatot.

– *Mi lett ennek a sorsa?*

– 1944. december másodikán vonult itt keresztül a front, akkor a katonák berugdosták az ajtókat. Utána már a polgárok is jöttek, mindenki vitt, amit tudott. Egy élő tanú tudja igazolni nekem, hogy azokat a tárgyakat, amelyeket 1945 után a kisbíró kidobolására összegyűjtöttek, teherautókkal Kassára vitték, és a mostani Rodostó-ház udvarán elégették. Úgyhogy a tárlatokból nem maradt meg semmi. Három dolgot, amit sikerült megtalálnom, az emlékszobában lehet látni.

– *Kié most a kastély?*

– A község tulajdona. Korábban állami tulajdonban volt, most, mikor már tönkre tették, lerombolták és a felújítás legalább hatvan millióba kerülne, most már visszadobták a falunak. Ennek soha nem lesz lehetősége arra, hogy önerőből felújítsa.

– *Kinek lehet fontos ez a kastély?*

– Talán nem nekem, nem az önkormányzatnak, hanem az egyetemes magyarságnak. Hiszen itt született az az ember, akit Magyarország nagyjai közé lehet sorolni. Senki nem áldozta fel

saját rangját, vagyonát, családját és nem vonult úgy száműzésbe, mint Rákóczi. Mert a bécsi udvar felajánlotta neki a rangját és a családját, ha aláírja a szatmári békét. Ő pedig inkább a száműzetést választotta.

– *A Bodroglóki Művelődési Egyesület megalakulásával lát-e esélyt arra, hogy megoldódik a kastély sorsa?*

– Nem merem kijelenteni, hogy ez fogja megoldani. A megoldást én a magyarság összefogásában látom. Ne csak Petőfi és más írók, költők nevezzék Borsit „magyar Betlehemnek”. 1938-ban össze tudtak fogni a vármegyék, és én azt hiszem, most sem áll Magyarország rosszabb anyagi helyzetben, mint akkor. Úgy gondolom, hogy 350 millió nem annyira sok, hogy a 15 millió magyar el ne bírja. És nemcsak magyarok, hanem más nemzetek is harcoltak itt a szabadságharc idején. Csak a szlovákok 29 ezren harcoltak itt. Legyen ez az ő érdekük is, ne csak a magyaroké.

– *Kitől kértek, ha kértek segítséget?*

– Én a levelezést már nem darabra, csak kilóra tudnám mérni. A világon mindenkihez fordultunk, aki megtehetné volna, hogy segít, de sajnos nem találtunk megértésre. Legutóbb annyit értünk el, hogy a magyar kormány szóba állt velünk, és van olyan ígéret, miszerint ha a szlovák fél beleegyezik, akkor Magyarország anyagiakban hozzájárul a felújításhoz. A helyi hatóság kicsit elszomorít, mert nagyobb megértést kellene tanúsítaniuk. Főleg a polgármester igyekszik félretájékoztatni a tanácsot, mert csak egy építési engedély kellene, ami két pecsét, semmilyen anyagi ráfordítást nem igényel, és ő nem hajlandó ezeket a lépéseket megtenni. Ha most meglenne a szlovák engedély, akkor lehetne Magyarországon pályázni. Már decemberben elküldhettük volna, ha lett volna engedélyünk. Csupán az 1985-ös költségvetési tervet kellene mai árakra átszámítani, a tervek már készen vannak.

Pásztor István – Királyhelmece polgármestere

– *A mai szlovákiai Bodroglókhoz hozott-e valami újat az 1995-ben megalakult egyesület?*

– Az egyesület egyik legfőbb célkitűzése, hogy a szétválasztott Bodroglók társadalmát egybeolvassza kulturális és oktatási kapcsolatok fejlesztésével. A későbbiekben bekapcsolódtak ebbe az önkormányzatok is. Hogy valóban hathatós együttműködés jöjjön létre és a lenti és fenti Bodroglók lakói megismerjék egymást, szükséges, hogy összehozzuk az iskolaigazgatókat, a vállalkozókat, az önkormányzati szakembereket, a képviselőket, a polgármestereket és az intézmények vezetőit. Így alakulhat ki egy valós együttműködés, amely meghozza a várt eredményeket.

– *Királyhelmece hogyan veszi ki a részét az együttműködésből? Mi történt eddig és milyen terveik vannak?*

– Királyhelmece mint a Bodroglók központja és mint a szlovákiai Bodroglók szellemi-kulturális központja fontos szerepet akar játszani az egyesületben. Mi, királyhelmeceiek ebben az egyesületben keressük a támogatást a célkitűzéseink megvalósításához. Köztudott, hogy a térségben magyarok élnek többségben, és velünk együtt élnek itt szlovák nemzetiségűek is. Nagyon fontos, hogy az itteni emberek megőrizzék a hagyományaikat, megismerjék a valós történelmüket, megőrizzék kultúrájukat. Nagy szerepe van ebben az egyesületnek. Szeretnénk létrehozni a Bodroglóki Múzeumot, amely a bodroglóki emberek múltjára utaló tárgyakat és emlékeket gyűjt-

né össze. Az egész térségben nincs ugyanis egyetlen-egy intézmény sem, amelyben fel tudnánk mutatni, hogyan is éltek itt az emberek és milyen gazdag a hagyománya ennek a vidéknek. Mi ebben kérjük az egyesület segítségét és ebben látjuk az együttműködés lehetőségét. Mi már több éve foglalkozunk a múzeum létrehozásával. Kiszemeltünk egy épületet, elvégeztünk néhány belső munkát, a kiállítási anyagok egy része összegyűlt. Szeretnénk az épület külsejét is rendbe hozni, kialakítani a belső termeket. Most ezen fáradozunk.

– Az önkormányzat finanszírozza a munkákat?

– Egyelőre igen, de különféle alapítványoktól is kaptunk segítséget. Igaz, nem nagy összegeket. Az építkezési, átalakítási munkák évekkal ezelőtt megkezdődtek. Az utóbbi hónapokban megtorpantak, de az anyaggyűjtés folyamatos. Már kiállításokat is szerveztünk. Minden évben megrendezzük a Bodrogközi szüreti ünnepélyt és Királyhelmece város napját, ennek keretében már voltak kiállítások a múzeum épületében, amely el tud látni bizonyos feladatokat, de még nem azt, amire igazán szükségünk lenne. Ebben segítséget kaphatunk az egyesülettől, amely sokat tett például a bodrogközi őskori templom rendberakása érdekében vagy a borsi Rákóczi-kastély ügyében.

Én úgy látom, hogy a szakemberek és a hivatali emberek számára fontos ez az együttműködés. Hogy az egyszerű embereknek fontos-e, van-e olyan ismeretük a hazájukról, a történelmükről, ami ezt ébren tartja, nem tudom. Az ő érdeklődésüket fel kell kelteni. Az itteniek az elmúlt esztendőben a saját problémáikkal voltak elfoglalva, kevés idő jutott a családjukban, a nemzetükben meglévő értékek felfedezésére. Hiszen a bodrogköziek dolgozók, szorgalmas emberek, mezőgazdasági munkából élnek. Ez pedig rengeteg időt igényel. Ahhoz, hogy a jövőről alkotott elképzeléseinket meg tudjuk fogalmazni, szükség van a múlt megismerésére. A civil szerveződések feladata, hogy az embereknek bemutassák a múltat, a történelmet. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy legyenek események, amelyek segítségével a figyelmet fel tudjuk kelteni, fontos, hogy megemlékezzünk, megünnepeljük a magyar nemzet ünnepeit is, augusztus 20-át, március 15-ét, október 23-át. Az az igazság, hogy ezeket nem nagyon ünnepeltük az utóbbi években itt, a szlovákiai Bodrogközben. 1989 után változott ez, az emberek kezdenek érdeklődni, és összejönnek ünnepelni. Most már szükséges, hogy legyenek emlékhelyeink, ahol ünnepelhetünk. Említettem az elébb a borsi Rákóczi-kastélyt. Rákóczi az egyik szabadságharc nagy alakja, a szülőhelyét rendbe kellene tenni. Ebben kell a civil szervezeteknek hathatós munkát végezni, hogy ez a kastély méltó kegyhelye legyen a magyarságnak. Vagy említhetném még, hogy Királyhelmece többször megfordult Petőfi Sándor. A Bodrogközben sem neki, sem 1848-nak nincs semmilyen emlékhelye. Az önkormányzat és a Rákóczi Szövetség helyi szervezete elhatározta, hogy szobrot állít Petőfi Sándornak, ezzel az a célunk, hogy az 1848–49-es forra-

dalom és szabadságharc 150. éves évfordulóját méltóképpen meg tudjuk ünnepelni a Bodrogközben is. Ha ez sikerül, azzal rengeteg ember figyelmét fel tudjuk kelteni a múltjuk, a történelmük iránt. Már harmadik éve március 15-én nagyszabású ünnepélyt rendezünk közösen a szomszédos településekkel, Alsó-Bodrogközzel, Sátoraljaújhegyvel, Sárospatakkal, és a testvértelepülésekkel, a budapesti IX. kerülettel és Alsó-Zsolcával. Az ünnepbe próbáljuk bevonni az itt élő szlovákokat is. Tehát mi, elszakadtak, az otthon maradtakkal és a velünk élő szlovákokkal közösen ünnepelünk: egy ilyen kis kárpát-medencei ünnep ez itt Királyhelmece.

– Elképzelhető, hogy ez az együttműködés valaha gazdasági együttműködéssé is válik? Hiszen itt az emberek megélhetési gondokkal küszködnek, és gondolom, a gyomruk fontosabb, mint az ünnep.

– Így van. Ezért is kevésbé kapcsolódnak be az eseményekbe, mint ahogy szeretnénk. Természetesen az önkormányzatok feladata elsősorban az, hogy a megélhetés gazdasági alapját megteremtsék. Most a művelődési egyesületről beszélünk, és ettől távol van a gazdaság. Mégis ennek az egyesületnek köszönhető, hogy a napokban létrejött az együttműködés a Zempléni Települési Szövetség és a Bodrogközi Falvak és Társulata között, ugyanis március 15-én Monokon, Kossuth szülőházában aláírtuk az együttműködési nyilatkozatot. Ilyen már volt, de mi nem álltunk meg itt. Rá két hétre megtartottuk az első munkabizottsági ülést, amelynek konkrét eredményei is vannak. Elődöntöttük, hogy mindkét térfélen létrehozunk egy gazdasági csoportot az önkormányzat mellett, és ezek elkezdik a gazdasági kapcsolatok szervezését. Ebben nagy segítségünkre lesz a Kárpátok Fejlesztési Alapítvány, amely ebben a térségben próbálja szervezni és megmozgatni a vállalkozókat. Mi azt szeretnénk, ha település településsel építene kapcsolatot, és ez emberek kapcsolatát fogja jelenteni. Május 14–15-én szervezzük a bodrogközi gazdasági szimpóziumot, ahol önkormányzati szakemberek, vállalkozók és gazdasági szakemberek fognak találkozni.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a rendezvények nem teremtenek munkahelyet. Csak sajnós ez nem csak az önkormányzatokon és egyesületeken múlik. Ehhez olyan országos állami politika kell, amely segíti a gazdasági felélénkülést. Mi is próbálunk saját magunk segíteni a problémáinkon. Az itteni vállalkozók is elsősorban Miskolc és Budapest felé keresik a gazdasági kapcsolatokat, közben lehetőségek itt, a közvetlen szomszédságban is adódnak, csak nem találjuk meg egymást. Az együttműködésbe a szlovák térségeket is be lehetne kapcsolni. Ezt azért is fontosnak tartjuk, mert Magyarország európai uniós integrálódása már a küszöbön van. Szlovákiával pedig nem tudjuk, mi lesz. De mi, bodrogköziek, a szlovákiai magyarok és a haladó gondolkodású szlovákok nem szeretnénk elszigetelődni. Az egyesület munkája is ezt segíti elő.

Szerkesztette: Sághy Erna